

NORVEÇ KRALI I. SİGURD (SİGURÐR)'UN XII. YÜZYILDA KUDÜS'E SEFERİ

Sevtaç GÖLGESİZ KARACA*

ÖZET

Norveç kralı I. Sigurd'un XII. yüzyılda Kudüs'e seferinin anlatıldığı bu çalışmada, kralın 1106/1107 yılında ülkesi Norveç'ten doğuya doğru hareketi, yolculuk güzergâhı ve tarihi ayrıntılı bir şekilde ele alınmış, deniz yoluyla gerçekleşen bu yolculuk sırasında ve sonrasında kralın ve adamlarının Kudüs'teki faaliyetlerine temas edilmiştir. Ayrıca Kral Sigurd'un seferinin bir hac yolculuğu mu yoksa bir haçlı seferi faaliyeti mi olduğu anlatılmıştır. Son olarak, Kral Sigurd'un Kudüs'e seferinin belki de en önemli kısmı olan Kudüs Kralı Baudouin de Boulogne'ye yardımcı olarak katıldığı Sayda kuşatmasına ve Kudüs Kralı'nın daha önce teşebbüs edip de ele geçiremediği Sayda'yı Norveçlilerin deniz yardımı sayesinde almasına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Norveç Kralı I. Sigurd (Sigurd), Baudouin de Boulogne, Kudüs, Sayda, Akdeniz.*

THE EXPEDITION OF KING SİGURD I (SİGURÐR) OF NORWAY TO JERUSALEM IN THE XIITH CENTURY

ABSTRACT

In this study covering the expedition of King Sigurd I of Norway to Jerusalem in the 12th century the king's outset from his country Norway, to the East, expedition route and date are studied in detail. The king's and his men's activities during the expedition and in Jerusalem are also mentioned. Whether King Sigurd's expedition is a pilgrimage or a crusade is also described. Lastly Sidon Siege, probably the most important part of King Sigurd's expedition, which he joined in order to help Baudouin de Boulogne King of Jerusalem's conquest of Sidon, which he failed to conquer previously, with the help Norwegian marine help is also described.

* Arş. Gör. Dr. Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, segolgesiz@gmail.com.

Key Words: *King Sigurd I (Sigurðr) of Norway, Baudouin de Boulogne, Jerusalem, Sidon, The Mediterranean Sea.*

1. GİRİŞ

Birinci Haçlı Seferiyle (1096-1099) birlikte ve özellikle 1099 yılında Kudüs'ün haçlılarca zaptının ardından bireysel yahut toplu olmak üzere Batı'dan Doğu'ya doğru yoğun bir hareketlilik başladı. Bu hareketlilik kimi zaman askerî mahiyette bir hac faaliyeti kimi zaman da bir haçlı seferi şeklinde gerçekleşti. İşte bunlardan biri belki de en ilgi çekici olanı Norveç Kralı'nın Norveç'ten deniz vasıtasıyla Akdeniz üzerinden Kudüs'e yaptığı yolculuktur.

XII. yüzyılda Kudüs'e gerçekleştirdiği bu seferi nedeniyle Kudüs yolcusu (Jerusalem-farer) olarak anılmaya başlayan Sigurðr, öncesinde 1103 yılında, İrlanda'da bir akın esnasında öldürülen (barefoot) çıplak ayaklı namı babaları Kral Magnús Ólafsson'un (1090-1103) ölümünün ardından iki kardeşi Eysteinn ve Óláfr ile birlikte Norveç Kralı oldu¹. 1103 yılından sonra ise, tahta çıkışının üç ya da dördüncü yılında² (1106/1107) I. Sigurðr Magnússon (1103-1130), ülkesi Norveç'ten doğuya doğru gitmek üzere yola koyuldu.

Kral Sigurðr'un Kudüs yolculuğu, saga tabir edilen, kuzeyli kaynakların belirttiği üzere Birinci Haçlı Seferi'nin hemen sonrasında, adı geçen bu üç kralın hâkimiyet döneminde, İstanbul ve Filistin'de çeşitli

¹ Gary B. Doxey, "Norwegian Crusaders and the Balearic Islands", *Scandinavian Studies*, C. 68/2 (1996), s. 144.

²Norveç Krallarının faaliyetlerinin anlatıldığı kuzey kökenli kaynaklar, Sigurðr'un yolculuk tarihiyle ilgili olarak farklı bilgiler vermektedirler. *Heimskringla* ve *Ágrip*, babalarının ölümünün ardından dört yıl sonra, *Fagrskinna* ve *Morkinskinna* ise üç yıl sonrasını yola çıkış tarihi olarak verir. Bkz. Snorri Sturluson, *Heimskringla*, İng. Terc. Samuel Laing, *The Heimskringla or Chronicle of The Kings of Norway*, C. III, Londra 1844, s. 149; *Ágrip af Noregskonungasqum*, İng. Terc. ve notl. M. J. Driscoll, *A Twelfth-Century Synoptic History of the Kings of Norway*, *Viking Society for Northern Research Text Series*, Gen. ed. Anthony Faulkes and Richard Perkins, C. X, 2. Baskı, Londra 2008, s.71; *Fagrskinna*, İng. Terc. ve notl. Alison Finlay, *A Catalogue of the Kings of Norway*, Brill 2004, s. 253; *Morkinskinna*, İng. Terc. ve notl. Theodore M. Andersson ve K. Ellen Gade, *The Earliest Icelandic Chronicle of the Norwegian Kings (1030-1157)*, New York 2000, s. 313; ayrıca bkz. Gary B. Doxey, "Norwegian Crusaders...", *Scandinavian Studies*, s. 154-155.

hizmetlerde bulunan Norveçli maceracıların³, yurtlarına dönmelerinin ardından Doğu'nun zenginlikleriyle ilgili anlattığı hikâyelerden etkilenen diğer Norveçlilerin buralara gidip Doğu'yu görme isteğini arttırdı. Bunun üzerine halk, bir sefer düzenlemeleri için genç krallarına istekte bulundu⁴. Nihayet 1106/1107 yılında Sigurðr, kutsal topraklara gitmek üzere, 60 gemiden oluşan donanmasıyla Norveç'ten yelken açtı⁵.

2. KRAL I. SÍGURÐR'UN İZLEDİĞİ GÜZERGÂH

Norveç'ten hareket eden kral ve donanması, sonbaharda İngiltere'ye doğru yola koyuldu ve kendilerini Kral I. Henry'nin (1100-1135) karşıladığı İngiltere kıyılarına vardı, kışı burada geçirdi. Donanma, ertesi bahar buradan ayrılarak Fransa'nın batısına, Valland'a doğru ilerledi ve ardından sonbaharda İspanya'nın kuzeybatısında bulunan Galiçya/Galicia'ya vardı, bir süre burada kaldı. Kral ve adamları ülkelerinden ayrı olarak ikinci kışlarını da burada geçirdi. Norveçliler baharda, Portekiz kıyılarına doğru yelken açtılar, Müslümanlarla mücadele ederek Sintra kalesini zapt ettiler, Lizbon'da savaştılar. Alkasse'yi⁶ yağmaladıktan sonra Cebelitarık Boğazı yakınlarında bir Müslüman bölüğünü bozguna uğrattılar ve doğuya, Balear adalarına doğru yelken açtılar. Bu şekilde Norveçliler ilk olarak Formentera'ya vasil oldu, burada ve Formentera'dan ayrıldıktan sonra İbiza ve Minorca'ya ulaştığında da Müslümanlarla mücadelelerde bulunuldu. Ardından Kral Sigurðr ve adamları Balear adalarından, II. Roger'ın hüküm sürdüğü Sicilya'ya ilerledi ve nihayet Sigurðr ile beraberindekiler Akkâ limanına ulaştı⁷. Kral ve adamlarının bu uzun süren seyahatinin ardından

³*Heimskringla* (İng. Terc. Samuel Laing, s. 148), Skopte Ogmundsson'u takip eden Norveçlilerden bahsetmektedir.

⁴*Heimskringla*, aynı yer.

⁵ Kralın yola çıkışıyla ilgili olarak bkz. Theodoricus Monachus, *Historia de Antiquitate Regum Norwagiensium*, İng. Terc. ve notl. David and Ian McDougall, *An Account of the Ancient History of the Norwegian Kings, Viking Society For Northern Research Text Series*, C. XI, Londra 1998, s. 52; *Ágrip*, İng. Terc. ve notl. M. J. Driscoll, s. 71; *Morkinskinna*, İng. Terc. ve notl. Andersson ve Gade, s. 313; *Fagrskinna*, İng. Terc. ve notl. Alison Finlay, s. 253; *Heimskringla*, İng. Terc. Samuel Laing, s.149.

⁶ Alcácer do Sal, Portekiz.

⁷ Güzergâh için bkz. *Heimskringla*, s. 149 vd. Kralın İngiltere'den Akkâ'ya uzanan yolculuğu için ayrıca bkz. *Ágrip*, İng. Terc. ve notl. M. J. Driscoll, s. 71vd; *Morkinskinna*, İng. Terc. ve notl. Andersson ve Gade, s. 314 vd; *Fagrskinna*, İng.

Norveçlilerin hangi yılda nereye ulaştığı da yolculuk seyrinin tarihlenmesini belirlemek açısından son derece önemlidir. Nitekim Sigurðr'un babasının ölümünün ardından dört yıl sonra⁸ sefere çıktığını kabul eden *Heimskringla*'ya göre, Norveç donanması 1107 yılının sonbaharında İngiltere'ye yelken açmış, Sigurðr ve adamları baharda yani 1108 yılında, Fransa'nın batısına, sonbaharda ise İspanya'nın kuzeyine ve 1109'da Portekiz'e varmışlardır. Kral ve donanması, 1109 baharında Sicilya'ya ve 1110 yılının yaz aylarında da Akkâ'ya ulaşmış, yine bu kaynağın ifadesine göre, sonbaharı ve kış başını Kudüs'te geçirmiştir⁹.

Böylece yaz ayları içinde kral Akkâ'ya ulaşmıştır. Kralın Sayda kuşatmasına ne zaman dâhil olduğuna gelince bunun için İslâm kaynakları ve Haçlı kaynaklarına bakmak yerinde olacaktır¹⁰. İslâm kaynaklarına göre Sayda kuşatması, 1110 yılının Ekim-Kasım ayında (Rebiyülahir 504) başladı. *İbnü'l-Esir*, Norveç donanmasının 3 Rebiyülahir yani 19 Ekim 1110 günü Sayda önlerinde konakladığını, şehri karadan ve denizden kuşattığını kaydetmektedir¹¹. *İbnü'l-Kalânîsî* ise 503 yılı olayları arasında bu hadiseyi zikreder. Ancak metinde tarihi 3 Rebiyülahir 504 olarak belirtir¹². Haçlı

Terc. ve notl. Alison Finlay, s. 253 vd; Gary B. Doxey, "Norwegian Crusaders...", *Scandinavian Studies*, s. 145-150.

⁸ Sefere babasının ölümünün ardından üç yıl sonra çıktığını kaydeden *Morkinskinna*'ya göre ise, kral ve adamları Kudüs'e gitme niyetiyle 1106 sonbaharında Norveç'ten İngiltere'ye gitmek üzere yola koyulmuş ve *Heimskringla*'nın bahsettiği gibi bir yol izlenmiş, yaz aylarında da Akkâ'ya varılmıştır Bkz. *Morkinskinna*, İng. Terc. ve notl. Andersson ve Gade, s. 314 vd.

⁹ *Heimskringla*, İng. Terc. Samuel Laing, s. 149 vd.

¹⁰ Bu bilgilere göre 1110 yılının sonlarına kadar Kudüs'te olduğu anlaşılmaktadır. 1111 yılında İstanbul'da bulunduğu düşünüldüğünde Doxey'in bu konudaki yorumu bize de doğru kabul edilmektedir. Zira bu yolculuk ile ilgili olarak Doxey, Norveçlilerin 1107'den önce Balear adalarına saldırmadığı, hatta 1108 veyahut 1109 tarihinin gerçeğe daha yakın olduğunu kaydeder. Ayrıca muhtemelen 1109 yılının son ayları, 1110 yılının büyük bir kısmı veyahut 1111 yılının ilk aylarına kadar Kudüs ve İstanbul'da geçici bir süreliğine kaldığını da nakleder. Yine Doxey'in fikrine göre dönüş yolculuğu 1111 yılını bulmuş olabilir. Gary B. Doxey, "Norwegian Crusaders...", *Scandinavian Studies*, s. 156.

¹¹ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fî't-Târih*, C. X, Türkçe terc. Abdülkerim Özyayın, İstanbul 1987, s. 384.

¹² İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dımaşk*, Yay. H. F. Amedroz, Beyrut 1908, s. 171; İng terc. (Kısmen) H. A. R. Gibb, *The Damascus Chronicle of the Crusades*, Londra 1932, s. 106-107.

kaynaklarından *Albertus*'un verdiği bilgilerden Norveç donanmasının Filistin'e 1110'da vardığı anlaşılmaktadır¹³. *Willermus* ise bu hadiseyi 1111 yılı olayları arasında zikreder¹⁴.

3. YOLCULUĞUN MAHİYETİ

Tüm bunların yanı sıra seferin içeriğini irdelemek de yerinde olacaktır. Bu hareketin mahiyetine bakıldığında, basit bir hac yolculuğu mu yoksa planlı-programlı bir haçlı seferi faaliyeti mi olduğu¹⁵, hususu biraz ihtilafli bir konudur. Her ne kadar genel kanı, Sigurd'ın gerçekleştirdiği bu seferin bir haçlı seferi olduğu yönünde¹⁶ olsa da, bu konuyla ilgili olarak Doxey, Sigurd'un ordusunda herhangi bir dinî liderin olmadığı, Sigurd'un maiyetindeki adamların haçlı arması taşımadığı, papalık ile irtibatla bulunmadıklarını belirtir. Bu konuda herhangi bir bilgiye rastlamadığını da ekler. Ayrıca, İspanyol tarihçi Álvaro Campaner eserinde, Sigurd'u "pseudo-cruzado" yani sahte haçlı olarak kaydeder. Bununla birlikte onun

¹³Albertus Aquensis, (*Liber Christianae Expeditionis pro ereptione et Restitutione Sanctae Hierosolymitanae Ecclesiae*, RHC occ. IV, Paris 1879, s. 675 vd; İng. terc. Susan B. Edgington, *Albert of Aachen: Historia Ierosolimitana, History of the Journey to Jerusalem*, Oxford 2007, s. 799 vd) ise Eylül ayında kuşatmanın başladığını söyler. Karş. Gary B. Doxey, "Norwegian Crusaders...", *Scandinavian Studies*, s. 156.

¹⁴Willermus Tyrensis, *Historia Rerum in partibus transmarinis gestarum*, RHC occ. I, Paris 1844, s. 476-479; İng. terc. E. A. Babcock ve A. C. Krey, *A History of Deeds done Beyond the Sea*, I, New York 1943, s. 486-488; Türkçe terc. (Kısmen) Ebru Altan, *Willermus Tyrensis'in Historia rerum in partibus transmarinis gestarum (Deniz Aşırı Bölgelere Yapılan Seferlerin Tarihi) Adlı Eserinin XI ve XII. Kitaplarının Türkçe Çevirisi*, İstanbul Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1995, s. 30-33.

¹⁵Konuyla ilgili ayrıntılı çalışma Paul Riant tarafından yapılmıştır. Bkz. Paul Riant, *Expéditions et pèlerinages des Scandinaves en Terre Sainte au temps des Croisades*, Paris 1865.

¹⁶Bu konuyla ilgili birkaç örnek vermek gerekirse bkz. René Grousset, (*Histoire des Croisades I, 1095-1130*, Paris 2006, s. 310) Norveç Haçlı Seferi olarak zikreder. Alan V. Murray, ("Sigurd Jorsalfar (1090-1130)", *The Crusades An Encyclopedia*, C. IV, ed. A.V. Murray, Oxford 2006, s. 1112) Sigurd'u Kutsal topraklara deniz yoluyla yapılan haçlı seferinin lideri olarak adlandırmaktadır.

“*el savage é hipócrita*” yani vahşi ve iki yüzlü olduğunu da dile getirir¹⁷. Campaner bunlara ilaveten “*prosiguió su sangrienta y fructuosa navegación con rumbo á Sicilia y á la tierra Santa*” sözleriyle Sigurd’un gemileriyle Sicilya ve kutsal topraklara gidip kan dökmeye devam ettiğini de zikreder¹⁸. *Fulcherius*’a baktığımızda ise o bu konuyla ilgili olarak, Sigurd ve donanmasını “...*gens quaedam Norrensis, quam de mari occiduo*¹⁹ *concitaverat Deus, ut Iherusalem peregrinarentur*” yani Tanrı’nın, batı denizinden Kudüs’e hac /yolculuk yapması için harekete geçirmiş olduğu bazı Norveçliler... sözleriyle nitelendirir²⁰. Yine *Fulcherius* seferin mahiyetiyle ilgili olarak, Kudüs Kralı I. Baudouin’in Norveçlilere, Hristiyanlığı yüceltmek adına, yardım amacıyla, Tanrı aşkına, bir süreliğine kutsal topraklarda kalmaları için ricalarda bulunduğunu kaydeder ve Norveçlilerin de bu isteğe olumlu yanıt vererek Kudüs’e bu amaç için geldiğini ifade eder²¹. *Willermus* ise konuyla ilgili “*Batı adalarından özellikle Norveç denilen ülkeden bir hacılar grubu yola çıktı. Kutsal şehir Kudüs’ün Hristiyanlar tarafından ele geçirildiğini duymuşlar ve ibadet etmek için oraya gitmeyi arzu etmişlerdi*” sözleriyle seferin mahiyeti hakkında bize bilgi vermektedir²².

Konuyla ilgili olarak J. Riley-Smith ise, bunun son derece kafa karıştıran bir hadise olduğunu belirtir. Zira papanın bir bildirisi ve izni olmaksızın haçlı seferlerine katılanların bulunduğunu yahut seferin

¹⁷ Álvaro Campaner Y Fuertes, *Bosquejo Histórico de la Dominación Islamita en las Islas Baleares*, Palma 1888, s. 96; Gary B. Doxey, “Norwegian Crusaders...”, *Scandinavian Studies*, s. 157.

¹⁸ Campaner, *Bosquejo Histórico...*, s. 96.

¹⁹ Eski Ahit’te *Western Sea*’den kasıt Akdeniz’dir. Akdeniz, Filistin’in batısında kaldığı için muhtemelen bu şekilde adlandırılmış olabilir. Bkz. *The Holy Bible, translated from the Latin Vulgate*, C. I, Edinburgh 1796, s. 352. (Deuteronomy 11:24)

²⁰ Fulcherius Carnotensis, *Gesta Francorum Iherusalem peregrinantium, RHC occ. III*, Paris 1866, s. 422; İng. terc. R. Ryan, *Fulcher of Chartres. A History of the Expedition to Jerusalem 1095-1127*, Knoxville 1969, s. 199; Türkçe terc. İ. B. Barlas, *Fulcherius Carnotensis. Kudüs Seferi*, İstanbul 2009, s. 180.

²¹ *Fulcherius Carnotensis, RHC occ. III*, s. 422; İng. Terc. F. R. Ryan, s. 199-200; Türkçe terc. İ. B. Barlas, s. 180.

²² *Willermus Tyrensis, RHC occ. I*, s. 476; İng. terc. E. A. Babcock ve A. C. Krey, I, s. 486; Türkçe terc. (kısmen) Ebru Altan, s. 30-31.

düzenleyicileri ile katılımcıları arasındaki anlaşmazlıktan ötürü²³ bireysel katılımların olduğunu kaydeder. J. Riley-Smith, haçlı olarak sefere katılanların belli başlı özelliklerini de vurgular ve onların yemin ettiklerinin bir göstergesi olan haç işaretinden teşhis edilebildiklerini belirtir. Burada meydana gelen esas problemin, yazılı yahut görsel herhangi bir işaretin bulunmayışıyla ortaya çıktığını kaydeder. İşte tüm bunlardan dolayı seferin mahiyetini ayırt etmenin son derece zor olduğunu vurgular. Bunun sebebini de Birinci Haçlı Seferi sırasında silah taşıma ile ilgili kurallarda bir takım değişikliklerin olmasına bağlar. Öncesinde Kudüs'e giden Hristiyan hacıların silahsız seyahat etme zorunluluğunun bulunduğunu, 1100 yılı sonrasında ise hacı olarak adlandırılanların Filistin'de asker tutulduğu gerçeğini dile getirir ve bu cümleden hareketle, Sigurd'un ordusunun da Norveçli hacılardan oluşan bir grup olduğunu, bunların kutsal yerleri ziyaret ettikten sonra Sayda kuşatması için Kral Baudouin'e yardım ettiklerini nakleder²⁴.

4. KRAL I. SİGURDR'UN KUDÜS'TEKİ FAALİYETLERİ

Norveç kralının memleketinden doğuya doğru yolculuğu, yolculuk güzergâhı ve tarihi, seyahati esnasında Müslümanlar ile mücadelesi ve seferinin mahiyetinin ardından Kudüs'teki faaliyetlerine de bir göz atmamız yerinde olacaktır. Kral Sigurd'un Kudüs'e seferinin belki de en önemli kısmı, Kudüs Kralı I. Baudouin'e (1100-1118) yardımcı olarak katıldığı Sayda kuşatması ve evvelinde Kudüs Kralı'nın daha önceleri almayı isteyip de ele geçiremediği Sayda'yı Norveçlilerin deniz yardımı sayesinde zapt etmesi hadisesidir.

Yukarıda zikredildiği üzere, Norveç'ten Doğu Akdeniz'e uzanan uzun bir yolculuğun ardından, 1110 yazında Kral Sigurd'un liderliğindeki Norveç donanması, Filistin'in batı kıyısında yer alan ve önemli bir liman şehri olan Akkâ'ya²⁵ geldi. Kral Baudouin bu sıralarda, 13 Mayıs 1110

²³ Maine Kontu Hélie'nin dindar bir kişi olmasına rağmen İngiltere Kralı II. William ile arası açık olması hasebiyle Birinci Haçlı Seferi'ne katılmayı reddettiği belirtilir. Bkz. Jonathan Riley-Smith, *The Crusades: A Short History*, 2. Baskı, Londra 2005 s. 112.

²⁴ Jonathan Riley-Smith, *The Crusades: A Short History*, s. 112-114.

²⁵ Şehir, Kudüs Kralı I. Baudouin döneminde, 1104 yılında ele geçirilmiş ve Kudüs Krallığı'nın önemli merkezlerinden biri haline gelmiştir. Feridun Emecen, "Akkâ", *DİA*, C. 2, İstanbul 1989, s. 265-267.

tarihinde (H. 21 Şevval 503 Cuma) Beyrut'u zapt etmiş ve buradan krallığına geri dönmüştü. Sigurd'un geldiğini işitince, krallığı ziyaret eden ilk taç giymiş bu kralı iyi bir şekilde karşılamak için hemen harekete geçti²⁶. *Heimskringla*'nın naklettiği üzere Baudouin, Norveç kralını son derece görkemli bir şekilde karşıladı. Bu kaynağın ifadesine göre Baudouin, kralın şanı ve şöhretine yaraşır bir ziyafet tertipledi. Sigurd'a dinî açıdan değeri olan pek çok hediye bahşetti. Hatta patrik ve kral Baudouin'in müsaadeleriyle kutsal haçın bir parçası da Sigurd'a hediye edildi. Ancak bu hediye Kral Sigurd'a, o ve onunla birlikte olan adamları, tüm güçleriyle Hristiyanlığı yüceltecek ve yükselteceklerine dair yemin etme, eğer yapabilirlerse Norveç'e bir başpiskoposluk kurabilme şartıyla verildi²⁷. *Willermus*'un kaydettiği üzere, Baudouin, “deniz yoluyla gelen bu misafirlerin krallıkta bir süre kalıp kalmayacaklarını öğrenmeye çalıştı. İskandinavyalılar, buraya kendilerini İsa'nın hizmetine adamaya geldiklerini söylediler ve kral ile ordusunun kuşatmak istediği herhangi bir kıyı şehrine denizden hemen gitmeye hazır olduklarını ilâve ettiler. Hizmetlerinin karşılığında gerekli yiyecek içecekten başka bir şey istemiyorlardı”²⁸. *Albertus*'un ifadesine göre ise, Sigurd, Baudouin'e Kudüs'teki kutsal yerlere gitme konusunda ricada bulundu. Onun ricası kral tarafından kabul gördü ve iki kral birlikte kutsal mekanları ziyaret ettiler²⁹. Bu dinsel faaliyetlerin ardından *Fulcherius*'un belirttiğine göre, ilk başta Askalân'a sefer yapılması kararlaştırıldı; ancak daha sonra bu fikirden vazgeçilerek Sayda'yı kuşatmanın doğru olacağına karar verildi³⁰.

Deniz kıyısında bulunan ve sağlam bir kalesi olan Sayda şehri³¹; Sûr, Akkâ ve Yafa kadar iktisadî-siyasî açıdan büyük öneme sahip değildi³². I. Baudouin'in amacı sahil şehirlerini bir bir ele geçirebilmektir. Beyrut'u zapt etmişti, sırada Askalân, Sûr gibi müstahkem mevkiiler vardı. Askalân ele geçirilmesi oldukça güç bir yerdi ve bunun için büyük hazırlıklar

²⁶ Steven Runciman, Türkçe terc. Fikret Işıltan, *Haçlı Seferleri Tarihi*, C. II, 2. Baskı, Ankara 1992, s. 76.

²⁷ *Heimskringla*, İng. Terc. Samuel Laing, s. 156-157.

²⁸ *Willermus Tyrensis*, *RHC occ.* I, s. 476-477; İng. terc. E. A. Babcock ve A. C. Krey, I, s. 486-487; Türkçe terc. (Kısmen) Ebru Altan, s. 31.

²⁹ *Albertus Aquensis*, *RHC occ.* IV, s. 677 vd; İng. Terc. Edgington, s. 803 vd.

³⁰ *Fulcherius Carnotensis*, *RHC occ.* III, s. 422; İng. Terc. F. R. Ryan, s. 200; Türkçe terc. İ. B. Barlas, s. 181.

³¹ Nâsır-ı Husrev, *Sefernâme*, Türkçe terc. Abdülvehhab Tarzî, İstanbul 1994, s. 22.

³² Cengiz Tomar, “Sayda”, *DİA*, C. 36, İstanbul 2009, s. 208.

gerekmekteydi. Yine Sûr şehri de tıpkı Askalân gibiydi. Kral Baudouin, 1110 yılından çok önce, Sayda'yı almak için girişimlerde bulunmuş,³³ *Albertus*'un naklettiğine göre 1106 yılında ve sonra da 1108 yılında³⁴ bu şehri kuşatmaya teşebbüs etmişti. 1110 yılına gelindiğinde kral, yeniden Sayda'yı kuşatmak için hazırlıklara girişti. Sigurd ise tüm maiyeti ve 60 parçalık donanmasıyla³⁵ birlikte Baudouin'in Sayda'ya karşı giriştiği bu sefere iştirak etti³⁶. Kuşatmayla ilgili olarak *Willermus*'un rivayetine göre Kral Baudouin, derhal krallığın bütün kuvvetlerini topladı ve büyük bir ordu ile Sayda'ya doğru yola koyuldu. Bu esnada Norveç filosu da Akkâ limanından yelken açtı³⁷. İslâm kaynaklarının belirttiği üzere kuşatma, 1110 yılının 19 Ekim'inde³⁸ (3 Rebiyülahir 504 Çarşamba)³⁹ başladı. Bu hadiseyle ilgili olarak *Fulcherius*, Sayda'ya ulaşıldığında kralın karadan, Norveçlilerin de denizden şehri kuşattıklarını belirtir⁴⁰. *İbnü'l-Kalânîsî* ve *İbnü'l-Esîr* bu esnada Fatimî donanmasının Sûr şehri önlerinde olduğunu ve Sayda'ya

³³ Runciman, II, s. 75.

³⁴ Konuyla ilgili bkz. *Albertus Aquensis, RHC occ. IV, s. 631 vd. ve 652, 653 vd; İng. Terc. Edgington, s. 719 vd. ve 761,763 vd; Runciman, II, s. 75-76.*

³⁵ *Fulcherius Carnotensis, (RHC occ. III, s. 422; İng. Terc.F. R. Ryan, s. 199; Türkçe terc. İ. B. Barlas, s. 180)* donanmalarının 55 parça olduğunu zikreder. *Albertus Aquensis, (RHC occ. IV, s. 675; İng. Terc. Edgington, s. 799)* Sigurd'ın donanmasının 60 gemiden oluştuğunu belirtir. *İbnü'l-Kalânîsî, (s. 171; İng terc. s. 106); İbnü'l-Esîr, (Türkçe terc. Abdülkerim Özaydın, C. X, s. 384)* *Albertus* ile aynı doğrultuda bilgi verir ve şöyle der: "Asker ve erzak dolu 60 Frank gemisi Kudüs'ü ziyaret (hac) etmek ve Müslümanlarla savaşmak üzere bazı hükümdarların refakatinde Suriye'ye gelmişti. Kudüs Kralı Baudouin de onlara katıldı ve İslâm ülkelerine saldırmaya karar verdiler..."

³⁶ *Heimskringla, İng. Terc. Samuel Laing, s. 157.*

³⁷ *Willermus Tyrensis, RHC occ. I, s. 477; İng. terc. E. A. Babcock ve A. C. Krey, I, s. 487; Türkçe terc. (Kısmen) Ebru Altan, s. 31.*

³⁸ *İbnü'l-Kalânîsî, (s. 171; İng terc. s. 106-107); İbnü'l-Esîr, (Türkçe terc. Abdülkerim Özaydın, C. X, s. 384)* Kudüs'ten yola koyulan Haçlı kuvvetlerinin 3 Rebiyülahir günü yani 19 Ekim 1110 tarihinde Sayda önlerinde konakladıklarını, şehri karadan ve denizden kuşattıklarını kaydeder. *Albertus Aquensis (RHC occ. IV, s. 678; İng. Terc. Edgington, s. 807.)* ise Eylül ayında kuşatmanın başladığını söyler.

³⁹ *İbnü'l-Kalânîsî, 503 yılı olayları arasında hadiseyi zikreder. Ancak metinde tarihi 3 Rebiyülahir 504 olarak belirtir. Bkz. İbnü'l-Kalânîsî, s. 171; İng Terc. s. 106; İbnü'l-Esîr, (Türkçe terc. Abdülkerim Özaydın, C. X, s. 384)* H. 504 yılı olaylarında bu olaya yer verir.

⁴⁰ *Fulcherius Carnotensis, RHC occ. III, s. 423; İng. Terc. F. R. Ryan, s. 200; Türkçe terc. İ. B. Barlas, s. 181.*

yardım edemediğini kaydeder⁴¹. Sayda kuşatması sırasında Venedik donanmasının da yardımları son derece kayda değerdir. Venedik docu Ordelafo bizzat bu kuşatmada yer almıştır⁴². Böylece 6 hafta yahut 47 gün süren kuşatma⁴³ ardından şehir, 4 Aralık'ta (20 Cemaziyelevvel 504 Pazar) Haçlılara teslim oldu. Bu hadise neticesinde, şehir halkından ileri gelenler Dimaşk'a gittiler. Fakir halk ise, Sayda'da kalıp vergi ödemek suretiyle kralın tebaası oldu. *İbnü'l-Esîr*'in kaydettiğine göre Sayda'da kalan Müslümanların 20 bin dinar ödemeleri kararlaştırıldı ve mallarına el koyuldu. Yine onun belirttiğine göre kralın bu hareketi Müslümanları fakirliğe itti⁴⁴. Ayrıca *Morkinskinna* da yer alan kayda göre Sayda şehrinin alınmasının ardından Kral Sigurðr, tüm şehri I. Baudouin'e verdi⁴⁵. *Heimskringla*'nın kaydettiğine göre ise Kral Sigurðr ve adamları büyük miktarda ganimet elde ettiler, yine kaynağın ifadesine göre Sigurðr, ganimetten kendisine düşen payı Kudüs Kralı Baudouin'e hediye olarak takdim etti⁴⁶. Ardından Kudüs'te sonbahar mevsiminden kış başına kadar uzunca bir süre kalan Kral Sigurðr, özellikle kuzeyli kaynakların zikrettiği üzere, Kıbrıs yoluyla İstanbul'a doğru yelken açtı⁴⁷. Rivayete göre

⁴¹ *İbnü'l-Kalânisî*, s. 171; İng terc. s.107; *İbnü'l-Esîr*, Türkçe terc. Abdülkerim Özaydın, C. X, s. 384.

⁴² Runciman, II, s.76. Ayrıca Venediklilere bu yardımlarının karşılığı olarak, Akkâ'da bir kilise ve emlak verildi.

⁴³ *İbnü'l-Kalânisî*, (s. 171; İng terc. s. 107) kuşatmanın 47 gün sürdüğünü ve 4 Aralık'ta bittiğini ifade eder. *İbnü'l-Esîr*, (Türkçe terc. Abdülkerim Özaydın, C. X, s. 384) muhasaranın 47 gün sürdüğünü kaydeder. Bu cümleden hareketle 19 Ekim'de kuşatma başladığına göre bitiş tarihi de 4 Aralık olur. *Albertus Aquensis*, (*RHC occ. IV*, s. 679; İng. Terc. Edgington, s. 807.) kuşatmanın 6 hafta sürdüğünü belirtir. Böylece kaynaklar kuşatmanın 6 hafta sürdüğü konusunda paralel bilgi vermektedir.

⁴⁴ *İbnü'l-Esîr*, Türkçe terc. Abdülkerim Özaydın, C. X, s. 384; Runciman, C. II, s. 76.

⁴⁵ *Morkinskinna*, İng. Terc. ve notl. Andersson ve Gade, s. 322. *Fagrskinna* da aynı doğrultuda bilgi vermektedir bkz. İng. Terc. ve notl. Alison Finlay, s. 255-256.

⁴⁶ *Heimskringla*, İng. Terc. Samuel Laing, s. 157.

⁴⁷ Sigurðr'un İstanbul'a doğru yolculuğu için bkz. *Ágrip*, İng. Terc. ve notl. M. J. Driscoll, s. 73; *Morkinskinna*, İng. Terc. ve notl. Andersson ve Gade, s. 322 vd; *Fagrskinna*, İng. Terc. ve notl. Alison Finlay, s. 256; *Heimskringla*, İng. Terc. Samuel Laing, s. 157 vd; William of Malmesbury, *Gesta Regum Anglorum*, İng. Terc. ve yay. R.A.B. Mynors-R.M. Thomson-M. Winterbottom, *The History of the English Kings*, I, Oxford 1998, s. 741. Gary B. Doxey, "Norwegian Crusaders...",

İstanbul'da tüm gemilerini, adamlarından bir çoğunu Bizans İmparatoru'na bıraktı; imparator tarafından kendisine de dönüş yolculuğu için pek çok at ve imparatorun hakim olduğu bölgelerde ona yol göstermesi için kılavuz bahşedildi. İstanbul'dan ayrılan kral kara yoluyla önce, bugünkü adıyla Bulgaristan'a, ardından Macaristan ve Almanya üzerinden Danimarka'ya vardı. Danimarka kralı kendisini dostça karşıladı ve her türlü ihtiyaç malzemesiyle dolu olan bir gemiyi emrine verdi. Böylece Sigurðr, uzun bir yolculuğun ardından⁴⁸ ülkesi Norveç'e geri döndü⁴⁹.

5. SONUÇ

Norveç'ten 1106/1107 yılında, Sigurðr liderliğinde oldukça büyük bir donanmayla yola çıkan Norveçliler, sırasıyla İngiltere, Fransa, İspanya ve Sicilya toprakları üzerinden 1110 yazında Akkâ'ya ulaşmışlar, bu uzun yolculukları esnasında geçtikleri yerlerde özellikle Portekiz, İspanya, Cebelitarık Boğazı ve Balear Adaları'nda Müslümanlarla mücadelelerde bulunmuşlardır. Kudüs Haçlı Krallığı sınırlarında bulunan Akkâ'ya vardıklarında ise Kral Baudouin'den, önce kutsal yerleri ziyaret talebinde bulunmuşlar ve sonrasında krala yardımcı olmak amaçlı donanmalarını onun hizmetine adanarak Sayda kuşatmasında yer almışlardır. Böylece Sayda, Norveçlilerin ve Venedik donanmasının yardımı sayesinde Haçlıların eline geçmiş, Salâhaddin Eyyubî tarafından ele geçirilinceye dek, 29 Temmuz 1187 (H. 21 Cemaziyelevvel 583 Çarşamba) yılına kadar, haçlıların elinde kalmış ve haçlılar için önemli bir sahil şehri görevi görmüştür.

Netice itibariyle, Bizans ordusunda ücretli asker olarak görev yapan ve Filistin'de çeşitli hizmetlerde bulunan kuzeyli kavimlerin yurtlarına

Scandinavian Studies, s. 150. Kuzeyli kaynaklarda, özellikle *Morkinskinna* ile *Heimskringla*'da oldukça ayrıntılı bir şekilde anlatılan Kral Sigurðr'un İstanbul'a seyahati İmparator I. Aleksios Komnenos dönemi tarihini yazan Anna Komnena'nın eserinde yer almamaktadır.

⁴⁸ Bu seferin süresine gelince Doxey'e göre, bunun üç yıl sürdüğünü zikreden kuzeyli kaynaklar ile Sayda kuşatmasının tarihini genel olarak 1110 olarak belirleyen İslâm ve Haçlı kaynaklarının birbiriyle çeliştiğini, 1106/1107'de Norveç'ten ayrılan ve yolculuğun toplamda üç yıl sürdüğünü belirten Norveç kaynaklarıyla uyuşmadığını öne sürmektedir. Buradan hareketle sefer Doxey'in kaydettiği üzere, Norveç kaynaklarının belirttiği gibi toplam üç yıl değil, üç yıldan daha fazla sürmüş olabilir. Bkz. Gary B. Doxey, "Norwegian Crusaders...", *Scandinavian Studies*, s. 156.

⁴⁹ *Heimskringla*, İng. Terc. Samuel Laing, s. 161 vd.

döndükten sonra anlattıklarından etkilenerek yola çıkan bu Norveçlilerin Kudüs'e seferi oldukça karışık bir mevzudur. Güzergâh yahut tarihlemenin haricinde, bu karışıklığa yol açan esas unsur ise seferin mahiyetiyle ilgilidir. Bunun nedeni Birinci Haçlı Seferiyle birlikte Kudüs'e hac için gidenlerin yolculuklarının askerî bir mahiyete dönüşmüş olmasıdır. Sigurðr liderliğinde gerçekleşen bu yolculuk, her ne kadar katılımcılar "haçlı" olduklarına dair alâmetleri taşımaları da, gerek sefer güzergâhında gerekse sefer sonunda gerçekleştirilen askerî faaliyetlerinden dolayı, ağırlıklı olarak askerî bir amaca hizmet ettiği izlenimini güçlendirmektedir. Bununla birlikte özellikle Kudüs'te yapılan kutsal mekânları ziyaret ve kaynaklarda belirtildiği üzere Sigurðr ve maiyetinin "kendilerini İsa'nın hizmetine adamaya geldikleri"ni ifade etmeleri, bu yolculuğun dinî mahiyetine de vurgu yapmaktadır. Batılılarda haçlı seferleriyle birlikte Doğu'ya ve onun zenginliklerine karşı uyanan merak duygusunu da ayrıca hesaba katmak gerekir. Tüm bunlar göz önüne alındığında Sigurðr ve beraberindekilerin yolculuğunu tek bir kategoride ele almak yerine, sayılan amaçları kapsayan, çok yönlü bir yolculuk olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

Kısacası XII. yüzyıl başında gerçekleşen bu seferde, hac ve haçlı seferi faaliyetleri iç içe geçmiştir.

KAYNAKÇA

Ágrip af Nóregskonungasögum, İng. Terc. ve notl. M. J. Driscoll, A Twelfth-Century Synoptic History of the Kings of Norway, *Viking Society for Northern Research Text Series*, C. X, Gen.ed. Anthony Faulkes and Richard Perkins, 2. Baskı, Londra 2008.

Albertus Aquensis, *Liber Christianae Expeditionis pro ereptione et Restitutione Sanctae Hierosolymitanae Ecclesiae*, RHC occ. IV, Paris 1879, s. 265-713; İng. terc. Susan B. Edgington, *Albert of Aachen: Historia Ierosolimitana, History of the Journey to Jerusalem*, Oxford 2007.

Doxey, Gary B., "Norwegian Crusaders and the Balearic Islands", *Scandinavian Studies*, C. 68/2 (1996), s. 139-160.

Emecen, Feridun, "Akkâ", *DİA*, C. 2, İstanbul 1989, s. 265-267.

Fagrskinna, İng. Terc. ve notl. Alison Finlay, *A Catalogue of the Kings of Norway*, Brill 2004.

Fuertes, Álvaro Campaner Y, *Bosquejo Histórico de la Dominación Islamita en las Islas Baleares*, Palma 1888.

Fulcherius Carnotensis, *Gesta Francorum Iherusalem peregrinantium*, RHC occ. III, Paris 1866, s. 311-485; İng. terc. R. Ryan, *Fulcher of*

Chartres. A History of the Expedition to Jerusalem 1095-1127, Knoxville 1969, Türkçe terc. İ. B. Barlas, *Fulcherius Carnotensis. Kudüs Seferi*, İstanbul 2009.

Grousset, René, *Histoire des Croisades I, 1095-1130*, Paris 2006.

İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fî't-Târih*, C. X, Türkçe terc. Abdülkerim Özeydin, İstanbul 1987.

İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylû Târihi Dimaşk*, Yay. H. F. Amedroz, Beyrut 1908; İng. Terc. (Kısmen) H. A. R. Gibb, *The Damascus Chronicle of the Crusades*, Londra 1932.

Morkinskinna, İng. Terc. ve notl. Theodore M. Andersson ve K. Ellen Gade, *The Earliest Icelandic Chronicle of the Norwegian Kings (1030-1157)*, New York 2000.

Murray, Alan V. "Sigurðr Jorsalfar (1090-11309)", *The Crusades An Encyclopedia*, C. IV, ed. A.V. Murray, Oxford 2006, s. 1112-1113.

Nâsır-ı Husrev, *Sefernâme*, Türkçe terc. Abdülvehhab Tarzî, İstanbul 1994.

Riant, Paul, *Expéditions et pèlerinages des Scandinaves en Terre Sainte au temps des Croisades*, Paris 1865.

Riley-Smith, Jonathan, *The Crusades: A Short History*, 2. Baskı, Londra 2005.

Runciman, Steven, Türkçe terc. Fikret Işıltan, *Haçlı Seferleri Tarihi*, C. II, 2. Baskı, Ankara 1992.

Snorri Sturluson, *Heimskringla*, İng. Terc. Samuel Laing, *The Heimskringla or Chronicle of The Kings of Norway*, C. III, Londra 1844.

The Holy Bible translated from the Latin Vulgate, C. I, Edinburgh 1796.

Theodoricus Monachus, *Historia de Antiquitate Regum Norwagiensium*, İng. Terc. ve notl. David and Ian McDougall, *An Account of the Ancient History of the Norwegian Kings*, *Viking Society for Northern Research Text Series*, C. XI, Gen.ed. Anthony Faulkes and Richard Perkins, Londra 1998.

Tomar, Cengiz, "Sayda", *DİA*, C. 36, İstanbul 2009, s. 207-209.

Willermus Tyrensis, *Historia Rerum in partibus transmarinis gestarum*, *RHC occ. I*, Paris 1844, (s. 1 vdd); İng. terc. E. A. Babcock ve A. C. Krey, *A History of Deeds done Beyond the Sea*, I, New York 1943; Türkçe terc. (kısmen) Ebru Altan, *Willermus Tyrensis'in Historia rerum in partibus transmarinis gestarum (Deniz Aşırı Bölgelere Yapılan Seferlerin*

Tarihi) Adlı Eserinin XI ve XII. Kitaplarının Türkçe Çevirisi, İstanbul Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1995.

William of Malmesbury, *Gesta Regum Anglorum*, İngilizce terc. ve yay. R.A.B. Mynors - R. M. Thomson - M. Winterbottom, *The History of the English Kings*, I, Oxford 1998.

*Haritada belirtilen güzergâh, kuzeyli kaynaklar, özellikle de *Morkinskinna* ve *Heimskringla*'da verilen bilgilere göre çizilmiştir.